

APLICAREA ERONATĂ A PRINCIPIULUI *ULTIMA RATIO*. JUDECĂTORUL-LEGIUITOR

Vlad-Nicolas **Ulici***

I. INTRODUCERE

4 Ne aflăm în secolul XXI, iar experiențele societății românești postdecembriste ar fi trebuit să conducă, până în prezent, la o înțelegere mai profundă a unor realități. Combaterea criminalității împotriva femeilor a fost menținută pe plan secund, politica statului din ultimii ani rezumându-se în mod preponderent la politici penale cu caracter populist, care au avut ca scop captarea unei părți din electorat, și nu combaterea unui fenomen infracțional.

Cuprinși de o anumită naivitate, putem considera că problemele identificate în preambulul Directivei UE 2024/1385¹⁾ au fost depășite de societățile moderne. Totuși, agresiunile fizice, psihice și sexuale asupra femeilor continuă să reprezinte un fenomen infracțional persistent, aparent fără sfârșit.

În cazul acestor conduite, rolul judecătorului depășește cadrul instituțional al unei funcții strict tehnice, care pune în aplicare normele penale edictate de către legiuitor, având obligația de a recunoaște un fenomen din trecut care continuă să producă efecte în societate. Totuși, această recunoaștere trebuie să fie compatibilă cu intenția legiuitorului de a proteja o anumită valoare socială și de a pedepsi o faptă care a adus o lezare acesteia.

Prezentul editorial își propune să prezinte o analiză succintă a aplicării eronate a principiului *ultima ratio* în practica judiciară²⁾, în baza acestor hotărâri inculpatul fiind achitat în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) teza I C.proc.pen.

Nu ne propunem să analizăm hotărârile anterior menționate *in extenso*, un astfel de demers depășind scopul acestui editorial. Concluzia redată *infra* nu reprezintă adevărul absolut, ci doar o încercare de a evidenția efectul (protecția *statu-quoului*) unor posibile argumente eronate identificate la nivelul practicii judiciare.

* Vlad-Nicolas Ulici este avocat specializat în drept penal, membru al Baroului Cluj și absolvent al studiilor de master în „Științe penale și criminalistică” din cadrul Facultății de Drept a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Poate fi contactat la adresa de e-mail av.ulicivlad@gmail.com.

¹⁾ Preambulul Directivei UE 2024/1385, publicată în J. Of. al Uniunii Europene din 24 mai 2024, par. 10.

²⁾ Sentința penală nr. 1078 din 26 iulie 2024 a Judecătoriei Cluj-Napoca (nepublicată), rămasă definitivă prin Decizia penală nr. 1520 din 22 octombrie 2025 a Curții de Apel Cluj (nepublicată).

În esență, inculpatul a fost trimis în judecată pentru săvârșirea infracțiunii de folosire a funcției în scop sexual, prevăzută de art. 299 alin. (2) C.pen. Scurta noastră analiză critică se va rezuma la actele materiale imputate în sarcina acestuia în raport cu una dintre persoanele vătămate: (i) mirositul părului acesteia; (ii) rugămintea ca aceasta să îi facă un masaj în zona gâtului; și (iii) atingerea persoanei vătămate în zona inghinală și a sânelui drept.

Instanța de fond a concluzionat că „*un astfel de comportament în cadrul colectivului (glumele cu conotații sexuale, aluziile privitoare la îmbrăcăminte a persoanelor de sex feminin, neluarea unor măsuri cu privire la discuțiile referitoare la existența unor relații mai mult decât profesionale între colegii de serviciu, discuțiile repetate cu privire la viața personală, destăinuirile urmate de consolare și îmbrățișări, atingeri în mediul profesional), este de natură să afecteze prestigiul funcționarului public și al instituției în care își desfășoară activitatea, însă nu legea penală este instrumentul prin care trebuie corijat, luând în considerare respectarea principiului minimei intervenții a dreptului penal, incident și în faza de aplicare a normelor penale, judecătorul fiind chemat să aplice o sancțiune penală doar atunci când atingerea adusă valorii sociale a fost săvârșită printr-o faptă tipică și nu poate fi reprimată eficient prin mijloace sancționatorii aparținând altor ramuri de drept*”.

De asemenea, instanța de fond și-a arogat atribuții specifice legiuitorului, atunci când a apreciat că „*ținând seama de durata gestului inculpatului, care în mod rezonabil poate fi apreciată ca fiind de ordinul secundelor, de faptul că acest gest a fost unul izolat – nu rezultă date care să caracterizeze conduita inculpatului ca fiind «un favor de natură sexuală», care să fi presupus un contact fizic de natură sexuală*”.

Raționamentul instanței de fond a fost menținut în calea de atac a apelului, Curtea statuând că „*instanța a făcut în mod corect aplicarea principiului minimei intervenții a dreptului penal (...) în activitatea sa de interpretare a legii, judecătorul trebuie să realizeze un echilibru între spiritul și litera legii, între exigențele de redactare și scopul urmărit de legiuitor, fără ca prin aceasta să se substituie autorității competente de a legifera*”.

Totuși, prin aplicarea eronată a aceluiași principiu, instanța de control judiciar a introdus un nou element de tipicitate (distinct de cel propus de către prima instanță, respectiv al depășirii unei anumite durate de timp raportat la atingerea sânelui persoanei vătămate), reținând că „*pentru calificarea actului material ca reprezentând o conduită de agresiune sexuală este că acesta să evidențieze dorința de a obține o satisfacție sexuală, să aibă o astfel de conotație care trebuie să rezulte neechivoc din circumstanțele în care s-a comis*”.

Deși, în aparență, aceste erori de raționament nu par a avea legătură cu aplicarea principiului *ultima ratio*, conexitatea dintre acestea reiese cu evidență din motivarea instanțelor de judecată, acestea arogându-și în mod nelegal atribuții ce aparțin de fapt legiuitorului.

Chiar instanța de fond a evidențiat faptul că, prin aplicarea principiului *ultima ratio*, judecătorul este chemat să aplice o sancțiune penală doar atunci când atingerea adusă valorii sociale a fost săvârșită printr-o faptă tipică, operând așadar cu o posibilă confuzie între rolul legiuitorului și cel al judecătorului în aplicarea acestui principiu.

În cele ce urmează, vom prezenta argumentele care, în opinia noastră, converg spre următoarea concluzie – în această cauză, ambele instanțe au înțeles că rolul acestora depășește sfera instituțională anterior menționată, alegând totuși ca, prin hotărârile pronunțate, să-și aroge atribuții specifice legiuitorului.

II. APLICAREA ERONATĂ A PRINCIPIULUI *ULTIMA RATIO* ȘI INSTITUȚIA JUDECĂTORULUI-LEGIUITOR

Ab initio, este necesar să facem distincția dintre rolul legiuitorului și al judecătorului în procesul privind punerea în aplicare a principiului *ultima ratio*. Pe de o parte, legiuitorul are ca atribuție trierea valorilor sociale cărora le asociază o protecție penală și reglementarea conduitelor susceptibile de a aduce atingere acestora³⁾.

³⁾ Fl. Strețeanu, D. Nițu, Drept penal. Partea generală, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014, pp. 63-64.

Pe de altă parte, rolul judecătorului în asigurarea respectării acestui principiu intervine la momentul aplicării unei sancțiuni penale atunci când, deși a fost lezată o valoare socială ocrotită căreia legiuitorul i-a atribuit o protecție penală, atingerea adusă acesteia nu justifică aplicarea unei astfel de sancțiuni⁴⁾.

Astfel, este atribuția legiuitorului să opteze pentru forma de răspundere care restricționează cel mai puțin drepturile individuale⁵⁾, măsurile restrictive asupra drepturilor indivizilor, prevăzute de dreptul penal, trebuind a interveni în cazuri de strictă necesitate, pentru protejarea binelui comun⁶⁾.

Rațiunea acestui principiu constă în evitarea unei inflații legislative în ramura dreptului penal⁷⁾, protejarea valorilor sociale fiind realizată prin cooperarea întregului sistem de norme, și nu exclusiv prin intermediul dreptului penal⁸⁾.

Cu alte cuvinte, reprezintă un exces acțiunea legiuitorului de a recurge la „săbia ascuțită” a dreptului penal atunci când alte măsuri de politică socială pot proteja un anumit interes juridic în mod egal sau chiar mai eficient⁹⁾, intervenția acestei ramuri de drept fiind legitimă doar atunci când conduita reprobabilă nu poate fi combătută de o manieră eficientă prin alte mijloace¹⁰⁾.

Reîntorcându-ne la starea de fapt prezentată *supra*, în primul rând, relevanța practică a principiului rezidă în aplicarea generală a acestuia cu privire la toate infracțiunile de același tip pentru a se evita rezultate aleatorii¹¹⁾. Astfel, este evident că o aplicare generală poate veni doar ca efect al intervenției legiuitorului prin dezincriminare.

Prin aplicarea principiului de către instanțe, în sensul menționat anterior, s-a născut posibilitatea ca elementele de tipicitate create pe cale jurisprudențială să conducă la o aplicare diferită a normei de incriminare, contrar voinței legiuitorului.

În al doilea rând, aplicarea principiului *ultima ratio* de o asemenea manieră (prin restrângerea sferei de aplicare a normei de incriminare) apare ca fiind o orientare de politică penală sau socială, și nu o simplă interpretare a normei de incriminare, atributul de a determina în ce măsură unele fapte ar trebui să constituie infracțiuni sau ar trebui dezincriminate revenind legiuitorului¹²⁾.

III. CONCLUZII

Construcția astfel creată prin această jurisprudență (judecătorul-legiuitor) este susceptibilă de a se transpune într-o încălcare a principiului separației puterilor în stat, reprezentând un precedent periculos. Linia fină dintre interpretarea unui text de incriminare și adăugarea la lege a fost astfel încălcată, iar prin această eroare statul (prin puterea judecătorească) nu și-a îndeplinit obligația de a proteja victima unei infracțiuni.

⁴⁾ *Ibidem*, p. 65.

⁵⁾ G. Fiandaca, E. Musco, Diritto penale. Parte generale, ed. a 7-a, Ed. Zanichelli, Bologna, 2014, p. 17.

⁶⁾ *Ibidem*, p. 16.

⁷⁾ J. Hurtado Pozo, Manual de Derecho Penal, ed. a 2-a, Ed. Eddili, Lima, 1987, p. 6.

⁸⁾ C. Roxin, Derecho penal. Parte General. Tomo I. Fundamentos. La estructura de la teoría del delito, ed. a 2-a, Ed. Civitas, Madrid, 1997, p. 65.

⁹⁾ *Ibidem*, p. 66.

¹⁰⁾ G. Jakobs, Derecho Penal. Parte general. Fundamentos y teoría de la imputación, ed. a 2-a, Marcial Pons, Ed. Jurídicas y Sociales, Madrid, 1997, p. 60.

¹¹⁾ *Ibidem*, p. 61.

¹²⁾ C. Roxin, *op. cit.*, p. 67.

Atunci când judecătorul își arogă atribuția de a defini ceea ce este reprobabil, efectul constă în rescrierea pe cale pretoriană a textului de incriminare, o asemenea abordare neputând fi acceptată într-un stat de drept.

În fine, ne întrebăm în ce măsură acestui fenomen infracțional i se acordă, în mediul juridic, importanța cuvenită, cât timp jurisprudența relevantă în materia infracțiunilor contra libertății și integrității sexuale, precum și cea referitoare la infracțiunea prevăzută de art. 299 C.pen., nu este publicată în mod sistematic pe platformele de acces public, îngreunând astfel cercetarea aprofundată a acestuia.

„Dacă intelectul ne este comun, și rațiunea, datorită căreia suntem ființe raționale, ne este comună. Dacă este așa, ne este comună și rațiunea care ordonă ce lucruri trebuie făcute și care nu. Dacă este așa, și legea ne este comună. Dacă este așa, suntem cetățeni; dacă este așa, aparținem unei comunități politice, dacă este așa, lumea este asemenea unui oraș. La ce organizație politică comună s-ar putea spune că participă întreg neamul omenesc? De acolo, așadar, din această cetate comună, provin intelectul însuși, rațiunea și facultatea de a da legi. Sau de unde?”¹³⁾.

¹³⁾ Marcus Aurelius, Gânduri către sine însuși, traducere din limba greacă veche, studiu introductiv, note și indici de Cristian Bejan, Ed. Humanitas, București, 2013, p. 119.